

Αλαίν Μπαντιού: ο «φιλόσοφος» των ανώνυμων μαζών

Από τον ΛΕΩΝΙΔΑ ΧΑΤΖΗΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗ

Alain Badiou, *Η κομμουνιστική υπόθεση*, [ΚΥ], μτφρ. Ν. Ηλιάδης, Α.Π., Φ. Σιατίστας, Π. Σωτήρης, Μ. Τσίχλη, επιμ. Δ. Βεργέτης, Πατάκη, Αθήνα 2011, σελ. 254

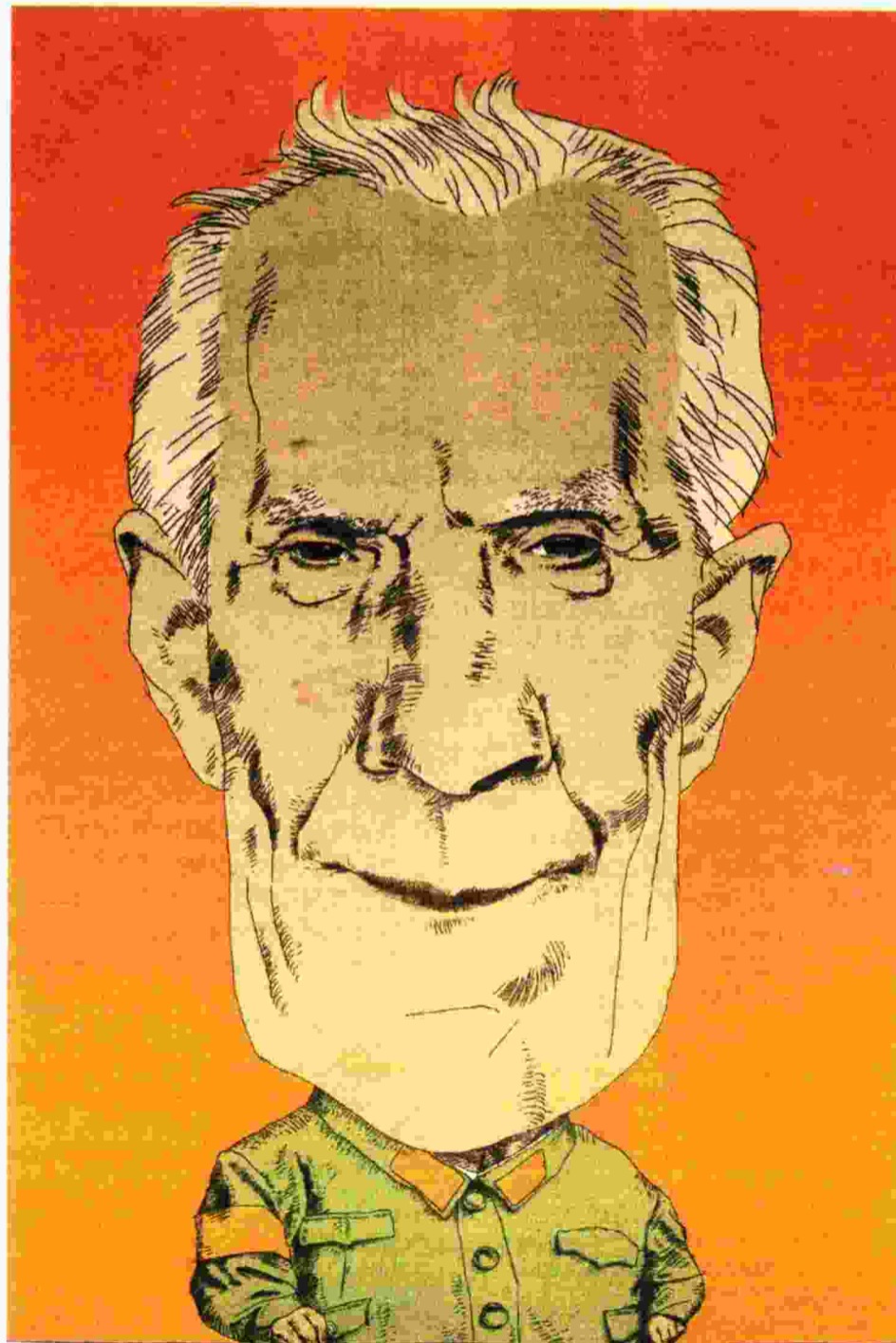
Alain Badiou, *Από το είναι στο συμβάν*, [ΕΣ], μτφρ. Δ. Βεργέτης, Έ. Γιαννοπούλου, Ν. Ηλιάδης, Κ. Κέη, Α. Κλαμπατσέα, Χ. Ε. Ράπτης, επιμ. Δ. Βεργέτης, Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ. 138

Alain Badiou και Marcel Gauchet, *Τι να κάνουμε; Διάλογος για τον κομμουνισμό, τον καπιταλισμό και το μέλλον της δημοκρατίας*, [ΤΚ], μτφρ. Ανδρέας Παππάς, Πατάκη, Αθήνα 2016, σελ. 270

Alain Badiou, *Το κακό έρχεται από πιο μακριά. Σκέψεις με αφορμή τα γεγονότα της 13ης Νοεμβρίου 2015 στο Παρίσι*, [ΚΑ], μτφρ. Α.Π., Πατάκη, Αθήνα 2016, σελ. 112

«Η Πολιτιστική Επανάσταση ήταν μια διαρκής και ζωντανή αναφορά για τη στρατευμένη δράση σε ολόκληρο τον κόσμο, και ιδιαίτερα στη Γαλλία... Είναι τμήμα της πολιτικής μας ιστορίας, θεμελίωσε το μαοϊκό ρεύμα, τη μόνη αυθεντική δημιουργία των δεκαετιών του '60 και του '70. Μπορώ να αναφερθώ σε "εμάς" με την έννοια πως ανήκα εκεί και, κατά μία έννοια, παραθέτοντας τον Rimbaud, "είμαι εκεί, είμαι πάντα εκεί".»

Αλαίν Μπαντιού, *Η κομμουνιστική υπόθεση*, σ. 103-104

Ο Αλαίν Μπαντιού σε σχέδιο του Κωνσταντίνου Παπαμιχαλόπουλου.

Ο φανατικός οπαδός του Μάο και της «Πολιτιστικής Επανάστασης» Αλαίν Μπαντιού, «φιλόσοφος», θεατρικός συγγραφέας, μαθηματικός, μυθιστοριογράφος, ουσιαστικά υποτάσσει τα πάντα στον πολιτικό ακτιβισμό και στην κομμουνιστική υπόθεση. Ήδη από την αρχή του ομώνυμου βιβλίου του επικαλείται το πείσμα του Μάο: «Όπως λέει ο Μάο, αν η λογική των ιμπεριαλισμών και όλων των αντιδραστικών είναι "πρόκληση αναταραχών, αποτυχία, νέα πρόκληση, νέα αποτυχία, κι αυτό μέχρι την κατάρρευσή τους", η λογική των λαών είναι "αγώνας, αποτυχία, νέος αγώνας, νέα αποτυχία, νέος αγώνας ξανά, και αυτό μέχρι την νίκη"». (*Η κομμουνιστική υπόθεση - ΚΥ*, σ. 14) Πρόκειται για το όνειρο της νίκης που είναι μια ιδέα η οποία δεν φθίρεται, δεν αλλάζει, αλλά τα αποτελέσματά της ήταν καταστροφικά στη διάρκεια του 20ού αιώνα. Αυτό όμως δεν αφορά τον Μπαντιού ο οποίος ονειρεύεται. Αναφερόμενος στο θεατρικό έργο του *Η κόκκινη εσάρπα*, που δημοσιεύθηκε το 1979 και παίχτηκε το 1984, τονίζει: «Θα θυμάμαι πάντα τη μουσική δύναμη του χορού (...), ενόσω ο Pierre Vial, εξαιρετικός ηθοποιός, βημάτιζε επί σκηνής κάτω από μια ομπρέλα μωμμουρίζοντας με μια αβέβαιη, μισοπειστική, μισοστοναγική φωνή: "Κομμουνισμός! Κομμουνισμός!"». (*ΚΥ*, σ. 16) Πρόκειται για την παραληρηματική έκφραση του αδιεξόδου το οποίο καταλήγει στην αθάνατη Ιδέα: «Κομμουνισμός! Κομμουνισμός!»... Και συνεχίζει τη βαθυστόχαστη ανάλυσή του με υλικά τα κενά όνειρα. «Βλέπουμε σ' όλα αυτά ότι η "αποτυχία" βρίσκεται πάντοτε πολύ κοντά στη "νίκη". Ένα μαοϊκό σύνθημα

των κόκκινων χρόνων ήταν «Τολμήστε να αγωνιστείτε, τολμήστε να νικήσετε». (ΚΥ, σ. 34) Είναι εντυπωσιακή η μανία εγκωμιασμού των αποτυχιών. Ωστόσο η Ιδέα είναι αήττητη, μόνο οι εκατόμβες των θυμάτων είναι πραγματικές – αλλά δεν αφορούν την Ιδέα.

Ο Μπαντιού αναφέρεται αορίστως στις διάφορες αποτυχημένες απόπειρες αλλαγής στάσης απέναντι στο κόμμα-κράτος, παρατηρώντας ότι υπήρξαν οι «αδύναμες μορφές», όπως του σοσιαλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο στην Τσεχοσλοβακία, τον οποίο συνέτριψε ο σοβιετικός στρατός το 1968, αλλά και οι «πιο σημαίνουσες μορφές», όπως το πολωνικό εργατικό κίνημα «Αλληλεγγύη» από τις 14 Αυγούστου 1980 στο Γκντασκ. Όμως για τον Μπαντιού «[η] πραγματικά επαναστατική μορφή, η οποία εμπύχωσε όλο τον γαλλικό μαοϊσμό μεταξύ 1965 και 1976, ήταν η ΜΠΠΕ («Μεγάλη Προλεταριακή Πολιτιστική Επανάσταση») στην Κίνα, τουλάχιστον κατά τη μαζική και ανοιχτή περίοδο, δηλαδή ανάμεσα στο 1966 και 1968». (σ. 36-37)

Εδώ η σύγχυση είναι απόλυτη. Τι σχέση έχει η Πράγα που ζητούσε ελευθερία και κάποιον σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο, η «Αλληλεγγύη» που αναζητούσε ρωγμές για να ξεφύγει από τον ολοκληρωτισμό, με την «Μεγάλη Προλεταριακή Πολιτιστική Επανάσταση» στην Κίνα του Μάο, με τις ανώνυμες μάζες του και τους ερυθροφρουρούς του που ολοκλήρωναν το καταστροφικό έργο της κατάρρευσης όποιου πολιτισμού και της ταπείνωσης των ανθρώπων. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι οι ανώνυμες μάζες είναι δημιουργήματα του υπαρκτού σταλινισμού, όπου, σε διάκριση από τις μάζες στον καπιταλισμό, δεν είχαν το δικαίωμα οργάνωσης και διαμαρτυρίας. Οι ανώνυμες μάζες είναι ένας πλεονασμός που χρησιμοποιήθηκε από φιλοσόφους όπως ο Κάρελ Κόσικ, π.χ. για να χαρακτηρίσει αυτούς που περίμεναν σιωπηλά στις ουρές στους δρόμους της Μόσχας ή της Βαρσοβίας μήπως βρουν κάποιο ταπεινό προϊόν για να δικαιώσουν την ύπαρξή τους στην πορεία προς τον κομμουνισμό. Αλλά για τον Μπαντιού η κομμουνιστική Ιδέα είναι άφθαρτη, αιώνια, είναι ένα παιχνίδι που δεν έχει σχέση με τους ζωντανούς ανθρώπους παρά μόνο για να τους εξοντώσει. Η επιχείρησή του είναι η προσπάθεια φιλοσοφικής θεμελίωσης της αποτυχίας. Όλα αυτά τα φρικτά όνειρα γίνονται στο κενό μιας ιδέας η οποία όσο και αν αποτυγχάνει τόσο πιο ισχυρή γίνεται!

Στο κείμενο «Ο Μάης του '68, σι-ράντα χρόνια μετά» ο Μπαντιού αναφέρεται σε μια άλλη υπό-

Το μεγαλύτερο άγαλμα του Μάο, στην Τσενγκτού, καθαρίζεται για την 50ή επέτειο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, 1999. Η μαοϊκή προπαγάνδα του Μπαντιού είναι αδύνατον να μετατραπεί σε φιλοσοφία, διότι όπως γράφει ο Μάο στο Κόκκινο Βιβλίο: «...Στην κατάλληλη θερμοκρασία ένα αυγό μεταβάλλεται σε κοτόπουλο, όμως καμιά θερμοκρασία δεν μπορεί να μετατρέψει μια κοτρώνα σε κοτόπουλο, επειδή η σύσταση κάθε πράγματος είναι διαφορετική». (Τα αποσπάσματα από το Κόκκινο Βιβλίο μεταφράστηκαν από τον Νικήτα Σινιόσογλου, από την δεύτερη αγγλική έκδοση, 1966).

θεση ακόμα πιο αισιόδοξη: «Ότι μέσα απ' αυτόν τον επετειακό εορτασμό, συμπεριλαμβανομένης και της επίσημης, εμπορευματικής και αλλοιωμένης όψης του, μιλά ερμητικά η ιδέα της δυνατότητας ενός άλλου πολιτικού και κοινωνικού κόσμου· ότι η μεγάλη ιδέα της ριζικής αλλαγής, που εδώ και δυο αιώνες έφερε το όνομα της επανάστασης και που στοίχειωσε πριν από σαράντα χρόνια τους ανθρώπους αυτής της χώρας, βηματίζει υπόκωφα πίσω από τον επίσημο διάκοσμο της ολοσχερούς ήττας της». (ΚΥ, σ. 45)

Πίσω από την ολοσχερή ήττα βηματίζει η Ιδέα, άφθαρτη, άυλη, μόνο για τη δική μας ικανοποίηση. Η πραγματικότητα για τον Μπαντιού δεν υπάρχει, οι άνθρωποι είναι ονειρικά κατασκευάσματα για το παιχνίδι της Ιδέας.

Ο Μπαντιού θέτει το ερώτημα «Ποια είναι λοιπόν για μας η πιο σημαντική αρετή; Όπως γνωρίζετε, οι επαναστάτες του 1792-1794 χρησιμοποιούσαν τη λέξη «αρετή». Ο Σαιν Ζυστ έθετε το θεμελιώδες ερώτημα: «Τι θέλουν αυτοί που δεν θέλουν ούτε την αρετή ούτε τον τρόπο;» Και απαντούσε: θέλουν την διαφθορά». (ΚΥ, σ. 64) Αρετή ή τρόμος; – αυτό είναι το αδιέξοδο για τον Μπαντιού. Γι' αυτό και αναζητεί την έφοδο στον ουρανό, στο κενό. Το μόνο που λείπει είναι η αυτογνωσία, αλλά για τον μαοϊκό «φιλόσοφο» η ζωή χωρίς ήττα, χωρίς αυταπάτες, χωρίς την Ιδέα είναι ανυπόφορη. Το αδιέξοδό του τον οδηγεί στην πίστη, στη μοίρα, στη ζωή με μια οποιαδήποτε ιδέα, αλλά αυτό συμβαίνει σε όλη την Ιστορία. Οι άνθρωποι αποδέχονται τη μοίρα τους και τα ανάγουν

όλα σε κάτι που δεν μπορούν να ελέγξουν, στην ειμαρμένη, στο πεπρωμένο, τελικά στην Ιδέα του Μπαντιού.

Στο λησμονημένο κείμενο «Σκαρίφημα ενός ξεκινήματος» από το 1968, το οποίο ξαναδημοσιεύει, ο Μπαντιού υπερπηδά την πραγματικότητα τονίζοντας ότι «πρέπει να καταγγείλουμε την ίδια τη μορφή-κόμμα: η σταλινική περίοδος έδειξε την ανεπάρκειά της απέναντι στα προβλήματα που προέκυψαν παρά τη νικηφόρα χρήση της στη Ρωσία το 1917 και στην Κίνα το 1949». (ΚΥ, σ. 69) Δεν αντιπαράκειται στο κόμμα για τον ρόλο του στη χειραγώγηση της εργατικής τάξης, αλλά αναζητεί τη λύση σε κάτι εντελώς αυθαίρετο, στον ηγέτη πάνω από το κόμμα. Οι ανώνυμες μάζες είναι η έμπνευσή του, η λούμπεν μάζα, το μίσος που κυκλοφορεί άτακτα στους δρόμους. Άλλωστε το έχει διατυπώσει ο Μάο τον οποίο επικαλείται: «Οι μάζες είναι οι πραγματικοί ήρωες, ενώ εμείς χαρακτηριζόμαστε συχνά από μια γελοία αφέλεια». (ΚΥ, σ. 71) Αυτές οι μάζες, που είναι η τροφή για όλες τις ιδεολογίες, τελικά οδηγούνται στην αυτοκαταστροφή τους, αφού είναι τυφλές και έχουν ανάγκη καθοδήγησης και προσωπολατρίας. Οι μάζες από τη φύση τους έχουν ανάγκη υποταγής σε ηγέτη και Ιδέα: αυτό συνέβη και συμβαίνει.

Ο Μπαντιού τα μόνα που δεν επικαλείται, τον 21ο αιώνα, είναι η Δημοκρατία, οι θεσμοί, ο σεβασμός των νόμων. Αντιθέτως, ειρωνεύεται το «πολιτικό φετίχ» που είναι οι κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, τις οποίες καταγγέλλει ότι βαρύνονται «για τα εκατομμύρια νεκρών των δύο παγκόσμιων πολέμων»

(TK, σ. 95). Άλλωστε ο Μπαντιού είναι ο «φιλόσοφος» των ανώνυμων μαζών.

Στο κείμενο «Η τελευταία επανάσταση» ο Μπαντιού επιμένει να μας δια φωτίσει μέσω του Μάο: «Το «μικρό κόκκινο βιβλίο» του Μάο ήταν ο οδηγός μας, όχι με την έννοια που του προσέδιδαν οι ανόητοι, αυτήν της δογματικής κατήχησης, αλλά, αντίθετα, για να μας δια φωτίσει και να μας ωθεί να ανακαλύπτουμε καινούργιους δρόμους σε καταστάσεις ανόμοιες και προηγουμένως άγνωστες σ' εμάς». (ΚΥ, σ. 105)

Είναι εντυπωσιακή η ανακάλυψη καινούργιων δρόμων μέσα στο σκοτάδι, αλλά η ανάγκη για καθοδήγηση από τον ηγέτη Μάο είναι το φως-οδηγός μας. Ο Μπαντιού προχωρεί στην ανάλυση της προσωπολατρίας του Μάο, και ειδικότερα στη σημασία της κατά τη διάρκεια της Πολιτιστικής Επανάστασης, «όπου η εν λόγω «λατρεία» λειτουργήσε σαν σημαία, όχι των συντηρητικών του κόμματος, αλλά των εξεγερμένων φοιτητών και εργατών». (ΚΥ, σ. 119) Η προσωπολατρία είναι για τις ανώνυμες μάζες η «αυτοσυνείδηση» του ρόλου τους ως χειραγωγήσιμου υλικού στην τυφλή πορεία τους προς τον επαναστατικό στόχο. Λίγο παρακάτω ο Μπαντιού σημειώνει: «Η πολιτιστική επανάσταση έχει στόχο να αλλάξει τον άνθρωπο με τον πιο ριζικό τρόπο». (ΚΥ, σ. 119)

Τελικά τι συνέβη και ο άνθρωπος δεν άλλαξε, απλώς χρησιμοποιήθηκε ως ιδεολογική τροφή χειραγωγών που τα κατάφεραν να οδηγήσουν την Κίνα στον πιο άγριο καπιταλισμό με ταμπέλα όμως τον κομμουνισμό; Ο Μπαντιού είναι ο «φιλόσοφος» κάποιων γκρουπούσκουλων που αναζητεί την αλλαγή του κόσμου μέσα από τις καθημερινές αξεπέραστες αντιφάσεις. Οι μάζες βρίσκονται στο προσκήνιο της Ιστορίας, το άτομο, ο πολίτης, η αυτοσυνείδηση είναι έξω από τον σκοτεινό ορίζοντα του Μπαντιού.

Στη συνέχεια, ο «φιλόσοφος» αναλύει την «εγκύκλιο της 16ης Μαΐου του 1966, πρώτη δημόσια πράξη της ανταρσίας του Μάο ενάντια στην πλειοψηφία της κεντρικής επιτροπής. Αυτή η εγκύκλιος διακηρύσσει σαφώς ότι πρέπει να υποστηριχθεί πως «χωρίς καταστροφή δεν υπάρχει οικοδόμηση»». (ΚΥ, σ. 129) Μεγάλες αλήθειες. Χωρίς θάνατο δεν υπάρχει ανύσταση! Αλλά ποιοι αποφασίζουν για την καταστροφή και τον θάνατο και επικαλούνται την Ανύσταση; Κάποιοι που κρατούν τα νήματα και οδηγούν τις μάζες. Εδώ δεν υπάρχει ούτε λογική, ούτε Ιστορία, ούτε κάποια προσπάθεια αναζήτησης της αλήθειας. Εδώ κυριαρχεί ο μεσσιανισμός, η «αποκάλυψη», κάποιος τελικός σκοτεινός

στόχος χωρίς διαμεσολαβήσεις, που οδήγησε σε εκατόμβες θυμάτων και ιστορικά αδιέξοδα. Ο Μπαντιού προσπαθεί να ερμηνεύσει το είδος της αφοσίωσης και τη διαμάχη για τις ερμηνείες στις καθιερωμένες θρησκείες χωρίς να βλέπει εκεί κάποια παθογένεια. Και παρεμβάλλει τον Μάο ο οποίος «σίγουρα προσέφερε απείρωσ περισσότερες πραγματικές υπηρεσίες στον λαό του». Ερμηνεύοντας μάλιστα την προσωπολατρία, ο Μπαντιού τονίζει ότι «η αγιοποίηση, συμπεριλαμβανομένης της βιογραφικής, των μεγάλων καλλιτεχνών, είναι επαναλαμβανόμενο στοιχείο της "πολιτιστικής" πρακτικής μας». (ΚΥ, σ. 149)

Ο «φιλόσοφος» αντί να προτείνει την κατάργηση της αλλοτρίωσης, οδηγεί το «επαναστατικό» πνεύμα στον χώρο της θρησκείας, όπου και εκεί ο Μάο προσέφερε πολύ περισσότερα! Αλλά οδηγώντας τον Μάο στην απολογητική της θρησκείας ο Μπαντιού παραμένει κληρονόμος της σκέψης του μεγάλου χειραγωγού. Χωρίς να μπορεί να ξεφύγει από τη διαλεκτική προσωπολατρίας-κόμματος τονίζει ότι «η "προσωπολατρία" συνδέεται με την αντίληψη σύμφωνα με την οποία το κόμμα, εκπρόσωπος της εργατικής τάξης, είναι η ηγεμονική πηγή της πολιτικής, ο αναγκαίος κάτοχος της σωστής γραμμής. Όπως λέγαμε από τη δεκαετία του '30, "το κόμμα έχει πάντα δίκιο"». (ΚΥ, σ. 150) Κάπου εδώ κλείνει ο σκοτεινός θάλαμος της Ιστορίας. «Το κόμμα έχει πάντα δίκιο» σημαίνει ότι αυτός που το ελέγχει είναι εκπρόσωπος του προλεταριάτου και της Ιστορίας. Αυτός ήταν τότε ο Στάλιν που εξόντωσε όλο το κόμμα, ενώ αργότερα αυτό συνεχίστηκε με τον Μάο, τον Χότζα, τον Τσαουσέσκου κ.ά. Όλοι αυτοί είχαν πάντα δίκιο αφού έλεγχαν την εξουσία! Αλλά αυτό το δίκιο προϋποθέτει παραγωγή μαζών, προσωπολατρία και ακραία χειραγωγή των ανώνυμων μαζών. Εδώ καταργείται ο άνθρωπος ως δυνατότητα δημιουργικού όντος, χάνεται το κριτήριο αναζήτησης της αλήθειας, ενώ το ψεύδος κυριαρχεί. Αλλά ο Μπαντιού ζει στον δικό του κόσμο.

Στο τελευταίο κείμενο του βιβλίου «Η ιδέα του κομμουνισμού», από το 2009 ο Μπαντιού συνδέει την Ιδέα με την πιο απλή χειραγωγή του ατόμου, που εντάσσεται στο ρεύμα της Ιστορίας μέσω της συμμετοχής του στο κόμμα: «Μοιράζω μια προκήρυξη σε μια λαϊκή αγορά σήμαινε επίσης ότι ανεβαίνω στη σκηνή της Ιστορίας». (ΚΥ, σ. 229) Αυτή η προκήρυξη, αυτή η συμμετοχή με οδηγεί στο τραίνο της Ιστορίας, το οποίο δίνει νόημα στη ζωή μου αν πέσω από αυτό δεν υπάρχω. Αυτή ήταν όλη η «λογική» της συμμετοχής των απλών ανθρώπων, η λατρεία τους

στον ηγέτη και η θυσία τους στον απρόσωπο μηχανισμό. Τελικά ο Μπαντιού τα παραδίδει όλα στον Μάο, μαζί και την Ιδέα: Στο ερώτημα «Από που προέρχονται οι σωστές ιδέες;», πρέπει να απαντήσει «όπως ακριβώς το κάνει ο Μάο: οι "σωστές ιδέες" (...) προέρχονται από την πρακτική». (ΚΥ, σ. 240-241) Όλη η φιλοσοφική μας αναζήτηση καταλήγει στην απολογητική του Μάο, όπου η πρακτική είναι η βίαιη επιβολή πάνω στις ανυπότακτες μάζες.

Στη συνέχεια, ο Μπαντιού οδηγεί όλη του τη φιλοσοφία σε ένα σκοτεινό αδιέξοδο, τονίζοντας ότι: «Από τη μια πλευρά, πράγματι, η χειραφετική πολιτική είναι ουσιωδώς εκείνη των ανώνυμων μαζών, είναι η νίκη των χωρίς όνομα, εκείνων που υποχρεώνονται από το κράτος να βρίσκονται σε μια τερατώδη ασημαντότητα». (ΚΥ, σ. 242-243) Από την άλλη πλευρά υπογραμμίζει μερικά κύρια ονόματα που ταυτοποιούν ιστορικά την χειραφετική πολιτική, ανάμεσα στα οποία είναι ο Σπάρτακος, ο Ροβεσπιέρος, ο Μαρξ, ο Λένιν, η Λούξεμπουργκ, ο Μάο, ο Τσε Γκεβάρα, αλλά λείπει αυτός που θεμελίωσε και έθαψε την Ιδέα: ο Στάλιν.

Ο Μπαντιού δεν παραλείπει να καταδικάσει τον Χρουστσόφ, ο οποίος κατήγγειλε την προσωπολατρία και «ανήγγειλε, υπό το κάλυμμα της δημοκρατίας, τον μαρασμό της Ιδέας του κομμουνισμού, τον οποίο είδαμε τις δεκαετίες που ακολούθησαν. Η πολιτική κριτική του Στάλιν και της τρομοκρατικής του σύλληψης του κράτους όφειλε να ασκηθεί με συνεπή τρόπο από τη σκοπιά της ίδιας της επαναστατικής πολιτικής, και ο Μάο έκανε κάτι περισσότερο από το να τη σκιαγραφήσει σε πολλά κείμενά του». (ΚΥ, σ. 244)

Ο Μπαντιού για την υπεράσπιση της δικής του ανάγκης για την Ιδέα και τον Μάο δεν διακρίνει χειραγωγούς και χειραγωγούμενους, θύτες και θύματα. Η Ιδέα περιλαμβάνει όλα τα ιδεώδη, όλες τις ανώνυμες μάζες. Η Ιδέα δεν έχει υλική υπόσταση και φθορά στον χρόνο. Οι αιώνες είναι και αυτοί άυλοι, όλα είναι υπαρκτά και ταυτόχρονα ανύπαρκτα. Κι εμείς υπάρχουμε για να ονειρευόμαστε.

Στο βιβλίο του *Το κακό έρχεται από πιο μακριά*, με αφορμή τη σφαγή της 13ης Νοεμβρίου 2015 στο Παρίσι, ο Μπαντιού βλέπει τα πάντα να συνηγορούν στην καταδίκη του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού. Η ασυναρτησία της ανάλυσής του είναι προφανής όταν καταγγέλλει ότι ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός ευνοεί τον διαμελισμό ή ακόμη και τη διάλυση κάποιων κρατών: «Νομίζω, μάλιστα, ότι το πρώτο δείγμα γραφής αυτής της

στρατηγικής ήταν η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η μετατροπή της σε μια σειρά από χώρες αδύναμες και επιρρεπείς στη διαφθορά, διαδικασία η οποία βέβαια απαίτησε την παρατεταμένη και εκτεταμένη επέμβαση της Δύσης». (ΚΑ, σ. 50) Ο Μπαντιού αποδεικνύει την πλήρη άγνοιά του αλλά και το βόλεμα των ιδεολογικών σκοπιμοτήτων. Δεν έχει καμιά γνώση των εσωτερικών διαδικασιών διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας μέσα από τις δομές εξουσίας που επικαλούνταν τον εθνικισμό. Αγνοεί την υποκίνηση των συγκρούσεων από το 1988-1990 και την έναρξη του πολέμου το 1991. Δεν βλέπει τα εγκλήματα και την κατοχή του 28% της Κροατίας ως το τέλος του 1991 και τα εγκλήματα και τον έλεγχο του 71% των εδαφών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ως τα τέλη του 1992. Τυφλωμένος από την «ενοχή» της Δύσης διαγράφει την περίοδο των εσωτερικών εγκλημάτων του μηχανισμού του Μιλόσεβιτς και των Μλάντιτς-Κάρατζιτς, 1991-1995, και φτάνει απόμακρος θεατής στο 1999, όταν με την επέμβαση του ΝΑΤΟ σταμάτησε ο πόλεμος. Έτσι το τέλος του πολέμου για τον Μπαντιού είναι η αρχή της διάλυσης της χώρας από την επέμβαση της Δύσης.

Φυσικά, ο «φιλόσοφος» δεν μπορούσε να υπερασπιστεί τους σφαγείς της 13ης Νοεμβρίου, σε ένα κείμενο που παρουσιάστηκε σε θέατρο στο Παρίσι δέκα μόλις μέρες μετά τη σφαγή. Φτάνει έως του σημείου να παραδεχθεί πως είναι δολοφόνοι, δηλώνοντας όμως ότι του θυμίζουν τους «φασίζοντες Γάλλους πολιτοφύλακες της γερμανικής κατοχής» (οι οποίοι, όπως γράφει, είχαν «ιμάμη» τον Πεταίν). Απορρίπτει όμως τον χαρακτηρισμό τους ως «βαρβάρων». Και θεωρεί πως η σφαγή της 13ης Νοεμβρίου «είναι ίσως η κατάλληλη στιγμή [sic] για να υπενθυμίσουμε ότι οι δολοφονίες για τις οποίες την ευθύνη έχει η Δύση είναι συνεχείς και εξαιρετικά αιματηρές» (ΚΑ, σ. 89). Ε, όχι και «να απονεύμουμε τα εύσημα στη Δύση ότι αντιπροσωπεύει τον πολιτισμό!» Αναφέρει τρία παραδείγματα εγκλημάτων και βαρβαρότητας της Δύσης: Ο Ομπάμα ή ο Ολάντ μπορούν να διατάξουν τη δολοφονία «τρομοκρατών» αφενός με τα drones και αφετέρου με τις ειδικές δυνάμεις: «Αν λοιπόν επιλέξουμε να αποκαλούμε βαρβάρους τους δολοφόνους της 13ης Νοεμβρίου 2015, θα πρέπει να θυμόμαστε ότι η Δύση κάνει καθημερινά επίδειξη βαρβαρότητας» (ΚΑ, σ. 90). Δεύτερο παράδειγμα, η αναλογία 1 προς 20 υπέρ της Δύσης των νεκρών μεταξύ των δύο στρατοπέδων στο Ιράκ και την Παλαιστίνη, τρίτο παράδειγμα οι νεκροί στη Γάζα. Και κλείνει το αντιδυτικό παραλήρημα θέτοντας τη λέξη «τρομοκρατία» εντός εισαγωγικών (ΚΑ, σ. 93).

Η 13η Νοεμβρίου ήταν όμως η «κα-

τάλληλη στιγμή» να αναζητήσει ο Μπαντιού κάποιο νέο επαναστατικό υποκείμενο: «Πού βρισκόμαστε σήμερα; Δε λέω ότι δεν υπάρχει πια τίποτα. Υπάρχουν ασφαλώς τοπικές και μεμονωμένες εστίες αντίστασης, υπάρχουν κάποιες ενδιαφέρουσες ιδέες. (...) Υπάρχει, επίσης, ένα νέου τύπου προλεταριάτο, που το αποτελούν όλοι αυτοί οι "νομάδες" που προέρχονται από τις καθημαγμένες και λεηλατημένες ζώνες του πλανήτη». (ΚΑ, σ. 107-108)

Τελικά από το προλεταριάτο ως ανερχόμενη τάξη του Μαρξ που θα κατακτούσε την εξουσία και θα καταργούσε την ταξική προϊστορία, φτάσαμε στους «νομάδες»! Για τον Μπαντιού τώρα η ελπίδα είναι οι «νομάδες» – παλιότερα ήταν το λούμπεν προλεταριάτο, οι πόρνες. Το βέβαιο είναι ότι για όλα φταίει ο καπιταλισμός, τον οποίο δεν ανέτρεψαν ο Στάλιν και ο Μάο, αλλά ούτε και ο προσφιλής στον Μπαντιού Πολ Ποτ.

Με το βιβλίο *Από το είναι στο συμβάν* ασχολείται το άρθρο που ακολουθεί. Γι' αυτό θα περιοριστώ εδώ στο κείμενο για τον Αλτουσέρ όπου προσπαθεί να προσδιορίσει τη σχέση του τελευταίου απέναντι στον μαρξισμό. Ο Μπαντιού θεωρεί ότι «ο μαρξισμός δεν υπάρχει. Όπως έχω ήδη υπενθυμίσει, ο Sylvain Lazarus απέδειξε πως ανάμεσα στον Μαρξ και τον Λένιν δεν υπάρχει συνέχεια και ανάπτυξη, αλλά μόνον τομή και θεμελίωση. Τομή υπάρχει ομοίως ανάμεσα στον Στάλιν και τον Λένιν, κι ακόμη ανάμεσα στον Μάο και τον Στάλιν». (ΕΣ, σ. 87-88)

Ο μαρξιστής-Λενινιστής, μαοϊκός S.L. μαζί με τον Μπαντιού δεν μιλούν ξεκάθαρα για τις σχέσεις Μαρξ, Λένιν, Στάλιν και Μάο. Από την αισιόδοξη εικόνα του Μαρξ για την άνοδο του προλεταριάτου στο παγκόσμιο προσκήνιο οδηγηθήκαμε σε έναν άλλο δρόμο βολονταρισμού και βίαιης επιβολής από τον Λένιν που περιθωριοποίησε τα ταξικά δεδομένα. Από εκεί περάσαμε στον Στάλιν, που κωδικοποίησε με την διαλεκτική του και προσάρμοσε όλη την Ιστορία στην εξουσία του κόμματος, η οποία τελικά κατέληξε προσωπική επιβολή. Όλη αυτή η πορεία εκτός Ιστορίας κατέληξε σε μια καθυστερημένη αγροτική χώρα, την Κίνα, όπου ο Μάο κινητοποίησε τις ανώνυμες μάζες για να επιβάλει την εξουσία του. Κάπου εδώ φτάσαμε στο τέλος κάθε θεωρίας και κάθε σοβαρής πρακτικής. Ουσιαστικά εκθειάζεται η επαναστατική πολιτική εκτός θεσμών και κόμματος. Ονειροπολούμε δηλαδή την έφοδο στον ουρανό, στην επανάσταση που εκπροσωπεί ο Μάο, με τα γνωστά πια αποτελέσματα. Ιδέες δεν υπάρχουν, μαζί καταργήθηκε και η θεωρία, όλα είναι υποταγμένα στη στιγμή της εξουσίας και

σε όποιον αυθαίρετα την κατέχει.

Το βιβλίο *Τι να κάνουμε*, όπου ο Μπαντιού συζητά με τον Μαρσέλ Γκοσέ για τον κομμουνισμό, τον καπιταλισμό και το μέλλον της δημοκρατίας, είναι δύο παράλληλοι μονόλογοι. Η κάθε πλευρά υπερασπίζεται τις απόψεις της· ο Μπαντιού δογματικά επιμένει στην αυτοκαταστροφική πορεία, ενώ ο Γκοσέ προσπαθεί να ερμηνεύσει ορθολογικά τον κόσμο στον οποίο ζούμε. Ο Γκοσέ υπογραμμίζει τη σχέση Μαρξ, Λένιν, Στάλιν τονίζοντας: «Μετά τον θάνατο του Λένιν το 1924, ο Στάλιν θα οδηγήσει αυτό το μοντέλο άσκησης της εξουσίας έως τις έσχατες συνέπειές του. Ο σταλινισμός δεν είναι παρά προέκταση του λενινισμού, από τον οποίο και αντλεί την ιδεολογική και πολιτική του σκευή». (TK, σ. 54-55)

Η ιδεολογική ρηχότητα του Μπαντιού φαίνεται στην υπεράσπιση του σοβιετικού ολοκληρωτισμού: επικαλείται ότι «η ρητορική αλλά και οι πολιτικές επιλογές του ναζιστικού καθεστώτος έχουν ως κοινό υπόβαθρο τον αντισημιτισμό, συστατικό στοιχείο του χιτλερισμού, ενώ η ρητορική στον σοβιετικό κράτους έχει διεθνιστικό χαρακτήρα». (TK, σ. 68) Αυτή η καπηλεία του διεθνισμού, του ανθρωπισμού και της υπόσχεσης για επίγειο παράδεισο θεωρούνται από τον Μπαντιού τα στοιχεία που επιτρέπουν να κάνει ο σταλινισμός όλα τα εγκλήματά του.

Η ανάλυση του Γκοσέ επιβάλλει να εκφράσουμε την απορία αν μπορεί να γίνει διάλογος σοβαρός με τον Μπαντιού, όταν ο πρώτος διεισδύει στην Ιστορία χωρίς ιδεολογικές προκαταλήψεις με στόχο την αλήθεια, ενώ ο δεύτερος είναι επίμονος απολογητής του ολοκληρωτισμού. Ο Γκοσέ τονίζει: «Από αυτή την άποψη, ο φασισμός, ο ναζισμός και ο κομμουνισμός είναι εκκοσμηκευμένες θρησκείες, προσπάθειες να αποκατασταθεί μια αίσθηση κοινότητας και υπερβατικότητας στο πλαίσιο της νεωτερικότητας». (TK, σ. 72) Λίγο παρακάτω ο Γκοσέ αναλύει τη σχέση αυτονομίας-ετερονομίας, τονίζοντας: «Αντίστοιχα, στον σοβιετικό κομμουνισμό, το πρόταγμα της αυτονομίας (...) υλοποιείται με "μέσα" δανεισμένα από την ετερονομία (απόλυτη κυριαρχία του κράτους επί της κοινωνίας)». (TK, σ. 73)

Ο Μπαντιού σε ένα «διαλεκτικό» ξεπέραςμα του κράτους-κόμματος και στο πλαίσιο της δικής του απολογητικής για τις μάζες τονίζει: «Για να εξηγηθεί η διολίσθηση της Σοβιετικής Ένωσης στην τρομοκρατία, θα πρέπει να επισημανθεί ένα διαλεκτικό τερατούργημα: ο μαρξισμός-λενινισμός, επινόηση του Στάλιν, ισχυρίζεται ότι υλοποιεί "κομμουνιστικούς" στόχους μέσω ενός κα-

Προπαγανδιστική αφίσα που απεικονίζει την άσκηση «δημόσιας κριτικής», δηλαδή διαπόμπευση, σε «στοιχεία της αντίδρασης», στην Κίνα του Μάο κατά τη διάρκεια της λεγόμενης Πολιτιστικής Επανάστασης. Χωράνε όμως λακανικές και μπλεκετικές αναζητήσεις στην επανάσταση: Ο Μεγάλος Τιμονιέρης προειδοποιεί πως: «Επανάσταση δεν είναι να τρως στα πάρτι, ούτε να γράφεις ένα άρθρο, ή να ζωγραφίζεις έναν πίνακα, ή να κεντάς χειροτεχνήματα: δεν μπορεί να είναι κάτι τόσο εκλεπτυσμένο, ούτε προϊόν σχολής και εξευγενισμού, κάτι τόσο μετριοπαθές, καλοσυνάτο, ευγενικό, μαζεμένο και μεγαλόψυχο. Μια επανάσταση είναι μια εξέγερση, μια πράξη βίας δια της οποίας μια τάξη ανατρέπεται μια άλλη».

ταναγκαστικού κράτους». (TK, σ. 85) Εδώ ο Μπαντιού δείχνει πόσο μακριά βρίσκεται η ελληνική κομμουνιστογενής αριστερά από την κατανόηση του σταλινισμού, χρησιμοποιώντας τον όρο μαρξισμός-λενινισμός και αγνοώντας ότι αυτός είναι η σταλινική «θεωρία».

Ο Μπαντιού εκθειάζει τον μαοϊσμό τονίζοντας: «Θα έλεγα ότι βρισκόμαστε μπροστά στο πρώτο αυθεντικό κομμουνιστικό μαζικό κίνημα στην ιστορία. Ο Μάο, υποσκάπτοντας τον σταλινισμό από τα μέσα, θέτει σε κίνηση ένα τεράστιο κύμα κινητοποιήσεων, σπουδαστών αρχικά, εργατών εν συνεχεία». (TK, σ. 92) Η αδυναμία του Μπαντιού είναι οι ανώνυμες μάζες και από την οπτική αυτή κατηγορεί το κράτος-κόμμα των καθεστώτων σοβιετικού τύπου. Το πλεονέκτημα για τον Μπαντιού είναι ότι οι ανώνυμες μάζες χρησιμοποιούνται σαν πόνια χωρίς τελικό σκοπό, δικαιώνοντας τον ηγέτη του οποίου στόχος είναι μόνο ένας κενός ακτιβισμός. Όσο για τους νεκρούς της Πολιτιστικής Επανάστασης του Μάο, «Επτακόσιες πενήντα χιλιάδες νεκροί σε διάστημα δέκα χρόνων και με δεδομένο το μέγεθος της Κίνας, λυπάμαι που το λέω... αλλά είναι ένας αριθμός που δεν απέχει πολύ από τον αριθμό των νεκρών της Γαλλικής Επανάστασης...» (TK, σ. 94)

Στη συνέχεια ο Μπαντιού μας αποκαλύπτει ότι όπως και ο θρησκευτικός χρόνος έτσι και ο δικός του ιδεολογικός χρόνος είναι πολύ σχετικός και δεν αφορά τους ζωντανούς ανθρώπους και τις κοινωνίες. «Μιλάμε για μια εμπειρία που, χοντρικά, εκτείνεται από το 1917 έως το 1989. Εβδομήντα δύο χρόνια

είναι πολύ μικρότερη διάρκεια ζωής απ' ό,τι αυτή της Ιεράς Εξέτασης, η οποία χρησιμοποίησε μέσα ασύμβατα με τη χριστιανική πίστη». (TK, σ. 103-104)

Στη συνέχεια ο Μπαντιού μπαίνει σε ένα αδιέξοδο όπου μόνο η τυφλή πίστη, το άλμα στο κενό και ο θρησκευτικός ακτιβισμός μπορούν να τον οδηγήσουν στη σωτηρία του. «Ο κομμουνισμός είναι πολύ μεγάλη ιδέα για να μπορεί την υλοποίησή της να την αναλάβει το κράτος». Ποιος μπορεί να την υλοποιήσει; Ο Μπαντιού πάντα έχει απαντήσεις: «στις αρχές του 21ου αιώνα το "παιδί" κάνει ήδη τα πρώτα βήματα -έστω και τρεκλίζοντας- μιας νέας πορείας». (TK, σ. 104) Αυτός που τρεκλίζει είναι πάντα ο πιστός απολογητής που δικαιολογεί τα πάντα, ενώ ο Μπαντιού βρίσκεται στην πρωτοπορία.

Τα άλματα στο κενό συνεχίζονται, αφού ο Μπαντιού παίζει, με πόνια τις μάζες, ενώ ο ίδιος είναι ο στρατηγός τους. «Απαιτείται ένα μεγάλο βήμα προς τα πίσω -όπως γίνεται συνήθως- προκειμένου να πάρουμε φόρα για το μεγάλο άλμα μπροστά». (TK, σ. 105) Συνεχώς παίρνουμε φόρα για το μεγάλο άλμα μπροστά, ενισχύοντας τον καπιταλισμό με τον τρόπο δράσης μας, διαιωρίζοντας την ύπαρξή του για να έχουμε και εμείς κάποιον αντίπαλο.

Ο Μπαντιού είναι σαφέστατος για το συλλογικό υποκείμενο του κομμουνισμού. «Στη μαρξιστική παράδοση, πρόκειται για το προλεταριάτο· στη μαοϊκή παράδοση, το συλλογικό υποκείμενο του κομμουνισμού είναι οι μάζες.»

(TK, σ. 108) Ο «φιλόσοφος» εμπνέεται από την αγαπημένη έκφραση του Μάο «γραμμή των μαζών».

Τελικά μέσα απ' όλη την ιστορία της φιλοσοφίας, των κοινωνικών θεωριών των εξεγέρσεων και των επαναστάσεων καταλήξαμε να παραδοθούμε στις μάζες. Είναι κι αυτό μια πορεία φυγής από την ζωντανή πραγματικότητα, τους ανθρώπους, τον πολιτισμό. Είναι η απόλυτη μοναξιά διανοουμένων που αυτοαναλώνονται χωρίς κανένα στόχο παρά μόνο την αυτοϊκανοποίησή τους. Στο πλαίσιο αυτό ο Μπαντιού είναι ανιαρός, μονότονος και η μόνη του αξία είναι το μοναχικό πείσμα χωρίς καμιά διεκδίκηση. Αυτή είναι η μια πλευρά της λεγόμενης κομμουνιστικής αριστεράς, η οποία μέσα στα ερείπια που άφησε ο κομμουνιστικός ολοκληρωτισμός, με τους Στάλιν, Μάο, Πολ Ποτ κ.ά. ψάχνει να βρει στηρίγματα για το μέλλον. Αλλά αυτό το μέλλον δεν υπάρχει. Η κατάληξη στην υποστήριξη των ανώνυμων μαζών δείχνει το απόλυτο κενό. Οι ανώνυμες μάζες μπορεί να είναι μόνο αντικείμενα χειραγώγησης, ενώ οι στρατηγούς τους απλοί τυχοδιώκτες. Αυτός ο τυχοδιωκτικός ακτιβισμός δεν μπορεί να καλυφθεί με οποιοδήποτε ιδέες, άλματα και «θεωρητικά» σχήματα. Οι μάζες είναι το απόλυτο κενό, ενώ αυτός που τις επικαλείται εκφράζει το δικό του τραγικό αδιέξοδο.

Η ανάγκη ή απαίτηση για αλλαγή του κόσμου είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να την αναλάβει ο Μπαντιού με τις μάζες του. Τουλάχιστον ο φίλος του Σλάβοϊ Ζίζεκ προσφέρει διασκέδαση, πλούτο ταινιών, τραγουδιστών και ανθρώπων που εναλλάσσονται στη σκηνή χωρίς σταθερές απόψεις. Ο Μπαντιού είναι αιχμάλωτος κάποιου δικού του σκοτεινού ιδεολογήματος, από το οποίο δεν μπορούν να τον απελευθερώσουν ούτε οι ανώνυμες μάζες τις οποίες επικαλείται ως έσχατη λύση.

Σε ό,τι αφορά την ελληνική κομμουνιστογενή αριστερά, αυτή είναι χαμένη μέσα στα ερείπια του παρελθόντος, αναζητώντας καιροσκοπικά ό,τι οδηγεί στην κατάκτηση και διατήρηση της εξουσίας. Ωστόσο, δρώντας σε απόλυτη αντίφαση της ανύπαρκτης και ετερόφωτης, από ένα σκοταδιστικό παρελθόν, ιδεολογίας της με τους μηχανισμούς του παγκόσμιου καπιταλισμού θα αυτοκαταστραφεί χωρίς να αποκτήσει συνείδηση του χώρου και του χρόνου στον οποίο ζει.

Τέλος, για να μην αδικήσουμε τον Μπαντιού, μπορούμε να τον τοποθετήσουμε στην κορυφή των «φιλοσόφων» που εκθειάζουν τις ανώνυμες μάζες και στην πρωτοπορία του παγκόσμιου σκοταδισμού σήμερα. ▲